

VOX POPULI

I DECENNIER har den svenska socialdemokratin motiverat sin politik i regeringsställning med att dess åtgärder »krävdes av folket». Vem minns inte hur t. ex. hr Wigforss patetiskt försäkrade att 1947 års skattereform bars upp av en överväldigande folkmening. Folkets röster är Guds röst — så snart man passerat 50 procent av röstetalet — gentemot denna doktrin måste alla invändningar, hur sakligt berättigade de än kunde vara, falla till marken. Med denna utgångspunkt var socialdemokraterna självfallet under många år varma anhängare av folkomröstningsinstitutet. Ännu 1954, när förslaget till en reform av detta institut behandlades i riksdagen, gav man starka uttryck för sin positiva inställning. Hr Zetterberg uttryckte i nästan rörda ordalag sin entusiasm. »Det finns säkert många och viktiga principfrågor om samhällets omdaning . . . som det vore angeläget att få höra svenska folkets mening om», framhöll han och hoppades att den reformerade folkomröstningen skulle komma till praktisk användning. Förslaget antogs ju också med stor majoritet.

Allteftersom socialdemokraternas ställning bland väljarna försvagats

har bekännelsen till folkets röst kommit att bli mera en läpparnas förkunnelse. Åtskilliga av socialdemokratins auktoritativa talesmän har sålunda lagt i dagen en påtaglig skepsis gentemot folkomröstningar. Frågeställningarna blir så förenklade, menar man, och det kan rent av hända att så irrationella faktorer som en oansvarig och illasinnad propaganda kan förvrida de röstandes huvuden.

Frågorna kring folkomröstningsinstitutet har kommit att få en märklig aktualitet under den sista tiden. För två månader sedan trodde alla — med hr Zetterberg i spetsen — att reformen skulle komma att genomföras rutinmässigt. Grundlagsförslaget hade ju antagits en gång, och man avvaktade endast proposition, varpå konstitutionsutskottet i ett memorial skulle anmält ärendet till ett riksdagens formella beslut. Propositionen hade visserligen försenats, men hr Zetterberg hade efter interpellation lovat att den skulle komma.

Plötsligt kom emellertid ett nytt moment med i bilden. Hr Erlander måste bestämma sig — skulle pensionsfrågan hänskjutas till förnyad utredning eller skulle man göra ett hänsynslöst försök att driva igenom

obligatorielinjen — med alla risker detta innebar. Han valde att leva farligt, men fann att bondeförbundsriksdagsmän kunde befaras hjälpa till att driva fram en folkomröstning i pensionsfrågan. Vid en sådan folkomröstning — alltså efter reformens genomförande — skulle minoriteten haft rätt att formulera sin frågeställning och regeringen sin — varpå en kompromiss blivit nödvändig. I detta läge kunde Hans Excellens inte motstå frestelsen att märka korten före det kommande höga spelet. En folkomröstning syntes oundviklig, om man förde fram pensionsfrågan till avgörande. I så fall skulle det sannernigen bli en omröstning kring frågeställningar, över vilkas formulering regeringen hade ett avgörande inflytande. Intet var enklare. Om man sköt upp folkomröstningsreformen måste de gamla reglerna tillämpas, dvs. omröstningen skulle gälla frågor, som formulerats i en av riksdagen antagen lag. Och den lagen kunde regeringen bestämma innehållet i själv — om bondeförbundet gav sitt stöd i riksdagen.

Att socialdemokratin måste göra en tvärvändning i en central principfråga var av underordnad betydelse. Att justitieministern tvingades säga motsatsen till vad han sagt 1954 och förty utlämnades åt löjet spelade givetvis ingen roll alls. Statsministern visade sig över huvud taget vara situationen vuxen på ett sätt, som bör ha förskaffat honom tysta applåder från hr Hed-

lund. Hr Erlander tillät sig rentav att presentera beslutet om folkomröstning som ett uttryck för generositet gentemot oppositionen — ett uttalande, som närmast kan betecknas som heroiskt och för ett ögonblick gav hans gestalt ett drag av tidlöshet.

Regeringspolitiken i folkomröstnings- och pensionsfrågorna har onekligen sina komiska drag — men besinnar man närmare vad som hänt, blir reaktionen dock främst besvikelse, för att inte säga förakt. Större respekt för de demokratiska spelreglerna har alltså den svenska socialdemokratins ledning inte tillägnat sig under sitt långa maktinnehav än att den accepterar dylika ovärdiga konster för att uppskjuta fallet från maktpositionerna. Dessa skall tydligen försvaras till dess den taktiska finurlighetens alla resurser är uttömda. Hr Erlander har inte längre minsta pretention på att vara »landets statsminister», han agerar enbart som desperat partiledare. Hans påfund att 40 procents röststöd för obligatorielinjen skulle vara tillräckligt som underlag för en proposition i pensionsfrågan ger ytterligare skärpa åt den bedrägliga bilden. Och hr Sköld har skyndat till med besynnerliga beräkningar i samma anda.

Bondeförbundets linje är hittills klarlagd endast såtillvida att man tydligen avser att driva hr Carlsons i Arla lösliga skiss som underlag för sin speciella frågeställning. Motiven härtill är förmodligen flera.

Avstår man från en egen linje måste man i »valrörelsen» före omröstningen gå till storms mot sin koalitionspartner. Annars försvinner man ur den politiska bilden. Dessutom belönas en egen frågeställning med en premie på 1,5 miljoner kronor: pengar, som blir av största värde för mobiliseringen av partiets valapparat inför ödesåret 1958 eller inför ett eventuellt allmänt nyval redan i höst.

Högern och folkpartiet har ännu ej definitivt lagt fram sin frågeställning. Principiellt är dock denna klar. Och den verkliga politiska vat-

tendelaren i pensionsfrågan går här: obligatorisk tilläggspension eller frivillig pensionering utöver grundpensionen? Skall staten bestämma hur medborgarna skall fördela sin konsumtion mellan olika skeden i livet, eller skall medborgarna få bestämma detta själva — var och en efter sin situation, sina önskemål och sina behov?

Det är denna avgörande fråga, som socialdemokraterna nu försöker skjuta i bakgrunden genom allehanda manövrer. Dessbättre finns det starka skäl att tro att deras spekulationer skall misslyckas.